БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1926 чылда үндезилеткиннеген

1954 ЯНВАРЬ 16 СУББОТА № 11 (2948)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгуулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидаттар депшидилгези (1 арын).

Комсомолдуң VI область конференциязы (1 арын).

Бистиң области (1 арын).

Колхозтарда болгаш совхозтарда мал кыштагладыышкынының чоруп турарының байдалының дугайында (2 арын).

С. Бөпей-оол.—Бе бүрүзүнден кулуп дээш (2 арын).

Юрий Назаренко.—Улустарның акы-дуңмалышкы найыралы (2—3 арыннар).

М. Көрген-оол.—Кызыл районнуң башкыларының январь чевүлел хуралы (3 арын).

Областың колхозтарында (3 арын).

Бижик өөредилгезинче үргүлчүүн кичээнгейин салыр (3 арын).

А. Стербалова.—Кыдатта бүгүнгүи соңгулдалары (4 арын).

Бразилияның Коммунистиг партиязының программазының төлевилели (4 арын).

Грек төлээлериниң кежигүннери Совет Эвилелинге боттарының чораанынга холбаштыр (4 арын).

Юристериниң Бүгү делегей конференциязының доозулганы (4 арын).

Бүдүрүлге бүрүзүнге бердинген план хоойлу болур

Тургузукчу совет улус политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле 1954 чылды уткуп алган. Ажылчы чоннариң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралының деңнелин улам экижидеринче угландырган СЭКП-ниң XIX съездизиниң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң V сессиязының болгаш СЭКП ТК-ниң сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш совет улус бодунуң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле демисежип турарлар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар чорудар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы үнери билек-ле аңаа күш-ажылчы улуг чедиишкиннерге-биле ужуражыр дээш совет кижилерниң күзел соруу улам хайыккан.

Чаа беш чылдың үшкү чылында—1953 чылда совет улус үлетпүргге, өлүг ажыл-агыйга болгаш культура тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алган. Партияның болгаш чазактың улустуң хереглел бараанналарының бүдүрүлгезиниң күштүг көдүрлүүшкүнүн кыска хуусаада хандырар дугайында ап чоруткан хемчеглерин күүседир дээш калбарган социалистиг чарыштың чедиишкиннериниң дугайын бистиң областың чижээнден көргүзүп болур. Коммунистиг партияның, Совет чазактың хүн-бүрү ада сагыш салыышкынының болгаш улуг дузаламчызының ачызы-биле областың аныяк үлетпүрү база-ла дүрген хөгжүп, чаа чедиишкиннерни чедип ап турар. Эрткен чылда областың элээн хөй бүдүрүлгелери күрүне планнарын долдур болгаш хуусаа бетинде күүсеткен.

Кызылдың аъш-чем комбинадының коллективи чартык ай бурунгаар чыл планын күүсеткен болгаш пландан ажыр дыка хөй санныг продукцияны үндүрген, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн, продукцияның бот-үнезин ийи катап чиигээн.

Эрткен чылда Кызылдың сапог лаараар мастерскаязы, Чадаананың, Сарыг-Септиң үлетпүр комбинаттары, Тожунуң ыяш белеткээр ажыл-агый чери, Кызылдың автотранспорт конторазы болгаш «Тыва алдын» трестизи эки түннелди көргүскеннер.

Планын үргүлчү ажыр күүседип турар бүдүрүлгелер-биле чергелештир, планын доктаамал эвес күүседип, бүгү көргүзүглер талазы-биле ложудап турар бүдүрүлгелер бисте ам-даа бар. Маңаа Бай-Хаактың үлетпүр комбинады, ыяш болгаш туйбу заводтары чижек болур. Ол бүдүрүлгелерде бүдүрүлге көргүзүглери чыл дургузунда чаңгыс-аай көдүрлүүшкүннүг эвес—өрүлеп, кудулап турган. Чамдык үелерде чедиишкиннерни чедип алза-даа, ону быжыглаваныдан чылды чедиишкин чок доозуп, бүдүрүлге каражалыг болган. Ындыг чоруктуң бир кол чылдагааны болза, чылдың эгезинден тура күженишкин салбайн, ооң ийи дугаар чартыында мөгүдээпкинбиле ажылдаанында болур.

Бистиң бүдүрүлгелериистиң база бир кол четпес үүлү болза, бүдүрүлге планын бүгү көргүзүглер-биле күүсетпес, чамдык ийи, үш дугаар чергениң үүлдерин ажыр күүсеткениниң күсели-биле еске ассортиментилериниң планын дуглап турары болур.

Болбаазырангай техникага үндезилээш, социалистиг бүдүрүлгени үзүктел чокка калбартыры болгаш сайзырангайжыдары, ооң-биле чоннуң доктаамал өзүп турар материал-культурлуг негелделерин эң-не долузу-биле хандырарынга бүгү аргаларны тургузары — совет кижилерни чаа маадырлыг күш-ажылче сорук киирип турар чаагай сорулга ол болур.

Ол чаагай сорулгага үндезилээш, областың улетпүр бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары 1954 чылда продукция бүдүрүп үндүрерин улуу-биле көвүдедир, ассортиментизиң калбартыр, шынарын экижидер болгаш продукцияның бот-үнезин чиигедир хүлээлгелиг.

Күрүнеиң планы болза, бүдүрүлге бүрүзүнге, ооң удуртукчу бүрүзүнге чөрчүп болбас хоойлу болур. Ындыг төлээде бүдүрүлге бүрүзү, коллектив бүрүзү, 1954 чылдың баштайгы айындан эгелээш-ле хонук бүрүзүнде, ай бүрүзүнде бүдүрүлге планын ыяавыла бүгү көргүзүглери-биле күүседирин чедип алыры—үлетпүрнүң бүгү ажылдакчыларының ыдыктыг хүлээлгези болур. Бо хүлээлгени күүседирде бүдүрүлгеге, цехтерге, участоктарга хамыктың мурнунда күш-ажылдың организациязын, ооң бүдүрүкчүлүүн экижидер, бүдүрүлге күштерин болгаш техниканы долузу-биле ажыглаар, бүдүрүлгениң планнаашкынын болгаш технологиязын сайзырангайжыдар херек.

Партия, совет, ажыл-агый, профэвилел, комсомол организацияларының сорулгазы болза, 1954 чылдың планын күүседир болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты ажыл-агыйның бүгү адырларынга калбартыры болур. Социалистиг чарыштың кол сорулгазы болза, массаның чогаадыкчы инициативазынга даянгаш, хожудап каап турарларны мурнакчыларның деңнелинге чедирери, ниити көдүрлүүшкүнүү чедип алыры болур.

1954—1955 чылларда областың чурт болгаш оттулар үүл үлетпүрү калбак хереглелдиң үүлдериниң бүдүрүлгезин дыка улгатырарын көрүп турар, 1954—1955 чылларда хөм идикти 18—19 муң эшти, кидис иликти 26 муң эшти, 4,5 миллион рубльдин лааранылга кылыгларын, 150 муң рубльлиг көктеглиг кылыгларын, 2 миллион рубльдиг мебелин база ол ышкаш аъш-чем бараанналарын кылып үндүрер. Ол салдынган сорулганы күүседири бүдүрүлге ажылдакчыларының алдарлыг херээ.

Областың бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларының ортузунга бүдүрүлгениң ажылдап турар шөлүн алгытпайн тургаш, продукцияны үндүрерин көвүдедир деп ленинградчыларның эгелекчи саналын калбаа-биле нептередир ужуруг.

Ажыл-агый организацияларының бар четпестерин дүрген узуткаар сорулга-биле бот-шүгүмчүлелди, эң ылангыя адаандан өрү шүгүмчүлелди калбарткан тудум-на ажылчы чоннарның чогаадыкчы күштери илерээр, оларның күрүне планын күүседир дээш күзел үүткүлү күштүү-биле өзер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга чедиишкинниг ужуражыр дээш социалистиг чарышты улам күштүү-биле калбартып, Совет Тываның ажылчы чоннары боттарының кызымаккай үүткүлдүг күш-ажылы-биле бистиң чуртка коммунистиг ниитилелди тургузарының ниити херээнге боттарының салыышкынын киирерлер.

Комсомолдуң VI область конференциязы

Бо чылдың январь 13—15 хүннеринде комсомолдуң VI область конференциязы болуп эрткен.

Конференция мооң адаанда айтырыгларны чугаалашкан: ВЛКСМ обкомунуң ажылының дугайында комсомол обкомунуң секретары эш О. Т. Алдын-оолдуң отчёт илеткели; ВЛКСМ обкомунуң ревизия комиссиязының отчёду; ВЛКСМ-ниң область комитедин соңгууру; ВЛКСМ-ниң область комитединиң ревизия комиссиязын соңгууру; ВЛКСМ-ниң XII съездизинге делегат соңгууру.

ВЛКСМ обкомунуң ажылының дугайында отчёт илеткелдиң талазы-биле 22 делегаттар санал берген болгаш конференция бо талазы-биле делгереңгей доктаалды үндүргеч.

Конференция ВЛКСМ-ниң область комитединиң кежигүннеринге 51 кижини, кандидаттарынга 5 кижини, комсомол обкомунуң ревизия комиссиязын 5 кижи составтыг соңгаан.

ВЛКСМ-ниң XII съездизинге баар делегатка эш О. Т. Алдын-оол ук конференциядан соңгутурган.

* * *

ВЛКСМ-ниң VI область конференциязындан соңгутурган комсомол обкомунуң чаа составының бирги организастыг пленуму болган.

ВЛКСМ обкомунуң бир дугаар секретарынга эш **О. Т. Алдын-оол**, ийи дугаар секретарынга эш **В. П. Семенов**, секратарыларынга эштер **А. А. Дугержаа, А. С. Маады, Л. И. Солонинкина** олар соңгутурганнар.

Пленум комсомол обкомунуң бюрозун 9 кижи составтыг соңгаан, обкомнуң килдистер эргелекчилерин бадылаан. «Тываның аныяктары» солуннуң редакторунга эш **С. К. Шойгуну**, «Сылдысчыгаш» солуннуң редакторунга эш **Н. Д. Шиирипейни** пленум бадылаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидаттар депшидилгези

Төп соңгулда комиссиязының составынга ВЦСПС эш Н. М. Шверникти сүмелеп турар

Январьның 13-те ВЦСПС-тиң Президиуму профэвилелдериниң Төп Комитеттериниң удуртукчу ажылдакчыларының киржилгези-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидат депшидериниң дугайында айтырыгны чугаалажып көрген.

Хуралды ажытпышаан, ВЦСПС-тиң даргазы эш Н. М. Шверник ам болур соңгулдалар бистиң Төрээн чуртувустуң улам ыңайгы чечектелишкини дээш, улус ажыл-агыйының бүгү адырларының күчүлүү чаа көдүрлүүшкүнү дээш, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалының бедиишкини дээш бүгү улустуң делгереңгей демиселиниң байдалында чорутунар деп демдеглээн.

Совет профэвилелдери болза, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның талазы-биле кампанияга идепкейлиг киржип, боттарының бадылаашкыннарын коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш бээринче бүгү ажылчыннарны, интеллигенцияны болгаш албан-хаакчыларны кыйгырып, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларны социалистиг чарыштың чаа көдүрлүүшкүнү-биле демдеглээр ужурлуг деп эш Шверник медеглээн.

ВЦСПС-тиң секретары эш Н. В. Попова ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидатка ВЦСПС-тен ВЦСПС-тиң даргазы эш Н. М. Шверникти депшидер деп саналды киирген.

Эш Попованың саналын бир-үн-биле деткээн.

«ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң» 36 дугаар үүлүн ёзугаар ВЦСПС-тиң Президиуму ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга Профессионалдар Эвилелиниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң даргазы эш Николай Михайлович Шверникти депшидер болгаш эш Шверниктиң кандидатуразын бадылаарын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумундан дилээр деп бир үн-биле доктааткан.

(СЭТА).

Эш А. Н. Шелепин—ВЛКСМ-ден кандидат

Январьның 13-те ВЛКСМ Төп Комитединге ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга комсомолдан кандидатура дугайында айтырыгны чугаалашкан.

ВЛКСМ-ден ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязынга ВЛКСМ ТК-ның секретары эш Александр Николаевич Шелепинниң кандидатуразын сүмелээр деп доктаалды хүлээп алган.

Соңгулда комиссиязының кежигүнүнге эш А. Н. Шелепинни бадылаарын ВЛКСМ ТК ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумундан дилээн.

(СЭТА).

Академик А. Н. Несмеянов—совет эртемденнерден кандидат

Январьның 13-те совет эртемниң ажылдакчылары, ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының Президиумунуң кежигүннери, академиктер, эртемниң албан черлериниң удуртукчулары ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының кежигүннеринге кандидат депшидериниң дугайында хуралга чыылганнар.

Президиумнуң делгереңгей хуралын ажытпышаан, ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының оралакчы-президентизи академик К. В. Островитянов ам болур соңгулдалар бистиң чурттуң амыдыралынга кайгамчык улуг ужур-уткалыг дээрзин демдеглээн.

Академик М. М. Дубинин ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының кежигүннеринге кандидатка ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының президентизи академик А. Н. Несмеяновту депшидер дугайында саналды үндүрген.

Ол саналды олурушканнар изиибиле деткээн.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының кежигүннеринге кандидатка ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының президентизи, академик эш Александр Николаевич Несмеяновту депшидерин хуралдан бир үн-биле шиитпирлээн.

(СЭТА).

Москваның Коммунистиг организациязындан эш Н. А. Михайловтуң кандидатуразын депшидип турар

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Москва комитеди ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидатура дугайында айтырыгны чугаалашкаш, СЭКП Москва область комитединиң секретары эш Николай Александрович Михайловту ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга Москваның Коммунистиг организациязындан кандидатка депшиткен.

(СЭТА).

Ленинградтың Коммунистиг организациязындан эш Ф. Р. Козловтуң кандидатуразын депшиткен

ЛЕНИНГРАД. СЭКП-ниң Ленинград комитеди ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидатура дугайында айтырыгны чугаалашкаш, Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидатка Ленинградтың Коммунистиг организациязындан СЭКП-ниң Ленинград область комитединиң бирги секретары эш Фрол Романович Козловту депшиткен.

(СЭТА).

Киевтиң Коммунистиг организациязындан эш Г. Е. Гришконуң кандидатуразын депшиткен

КИЕВ. Январьның 13-те Украинаның Коммунистиг партиязының Киев область Комитединиң бюрозу ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидат депшидериниң дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Партия обкомунуң бюрозу ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга Киевтиң Коммунистиг организациязындан Украинаның Коммунистиг партиязының Киев область комитединиң секретары эш Григорий Елисеевич Гришкону бир үн-биле депшиткен.

(СЭТА).

Узбек колхозчулар звеночу Ойжахон Юлжашеваны депшидип турар

КОКАНД (Узбек ССР). Январьның 13-те Фергана областың Коканд районнуң Максим Горький аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң үш чүс ажыг колхозчулары ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидат депшидериниң дугайында ниити хуралга чедип келгеннер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидатка Максим Горький аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң звеночузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ойжахон Юлжашеваны депшидер дугайында көдээ ажыл-агый артелиниң даргазы Тишабай Назаровтуң саналын найыралдыг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Колхозчуларның ниити хуралы ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының составынга кандидатка бедик дүжүттерниң мастери, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, звеночу Ойжахон Юлжашеваны депшидер деп бир үн-биле шиитпирлээн.

(СЭТА).

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Он катап өстүрген

Кара-Талда «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң малчыны эш Дагба чүгле бодунуң колхозунда эвес, Чаа-Хөл районда безин сураглыг мурнакчы кадарчы. Ол беш чылдың мурнунда 60 хой, 40 өшкүнү өстүрери-биле хүлээп алган. Бо аразында эш Дагба төрээн колхозунга 1050 чаш малды доруктуруп дужааган азы баштайгы хүлээп алганы ниитиниң малын он ажыг катап өстүрген. Ол эрткен чылын 168 хоюндан 180 хураганнарны алган.

Өөредилгеге чүткүлү улгаткан

Бии-Хем районда Ленин аттыг колхозта политөөредилге доктаамал чоруп турар. Пропагандистер Хлебникованың 12, Каракыстың 11 дыңнакчылыг бөлгүмнери СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң материалдарын дооскаш, ам «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренип эгелей берген. Колхозта агро-зоотехниктиг курстарның, бижик бөлгүмнериниң кичээлдери база багай эвес чоруп турар.

Колхозтуң библиотеказында

Ажылчы чоннуң өзүп турар культурлуг негелделеринге холбаштыр клубтар, номчулга бажыннары болгаш библиотекалар областа улам калбарып турар. Чөөн-Хемчик районда Сталин аттыг колхозтуң чоокта чаа организастатынган библиотеказында янзы-бүрү номнар ам безин 2500 ажып турар. Ооң колхозчулардан болгаш көдээ интеллигенциядан доктаамал номчукчулары 250 кижи четкен.

Күш-хүнге немелде төлевир

Каа-Хем районда «Тиилелге» колхоз 1953 чылда мал өстүрериниң планын чедиишкинниг күүседкен. Ол болза малчыннарның кызымак күш-ажылының көргүзүү болур. Бо талазы-биле колхоз баштаар чери мурнакчы ажылдаан чеди малчыннарга 1—1 баш аныяк малдарны, беш кижиге 3—6 центнер чедир тарааны күш-хүнүнүң немелде төлевиринге тывыскан.

Агротехниктиг курс

Чер ажылын хөгжүдеринге агротехниканың оода бөдүүн билиглерин өөренген турары чугула. Таңды районда Сталин аттыг колхозтуң тараажылары агротехниктиг курстуң кичээлинге неделя санында ийи катап доктаамал өөренип турар. Агроном эш Ноздрина лекцияларны колхозтуң амыдыралынга холбаштыр, ылангыя үрезинниң үнүштүүн бедиерин, удобрениелерни чыып, ону шын ажыглаарын болгаш парниктерни кылырын өөредип турар.

Тудуг ыяжының белеткели

Бай-Тайга районда «Дөң-Терек» колхоз чыл отчёдунга хынамчалыг белеткенмишаан, ажыл-агыйынче кичээнгейни улам күштелдирип турар. Кышкы мал ажылы багай эвес тургустунган, часкы хову ажылынга белеткелдер график ёзугаар боттанып турар. Школага келир чылын 250 кубометр оттулар ыяш, колхоз тудугларынга 3800 чудуктар белеткетинген. Ажылдың бүгү участоктарында коммунистер мурнакчы ролюн көргүзүп турар.

Төрээн колхозунуң байлакшылынга

Тожунуң «Май бири» көдээ ажылагый артелиниң тывышчы аңчылары төрээн колхозунуң байлакшылынга муң-муң рубльдин «чымчак алдын» орулгазын киирип турар. Олар аңныыр сезонунуң үезинде дужаар кереэлиг хүлээлгезинден 54 муң рубльдиг аң-өлүүн ажыр күүседкен. Колхозчу аңчылардан 14120 рубль олчалыг Тегерек, 12365 рубль тывыштыг Күжүр олар кыска үениң иштинде муң ажыр күш-хүн ажылдаан.

Колхозта чаа дээрбе

Туранда «Кызыл тараачын» колхоз бүдүрүкчүлүү хонукта үш тоннаны тыртырар чаа дээрбени ажыглалда киирген. Ону локомобиль хөделдирер. Тараа кургадырынга болгаш хөй күш үнер ажылдарны механизастаарынга электри күжүн ажыглаары-биле колхозтуң механиги эш Табаев күчүлүг генераторну база тургузуп эгелей берген.

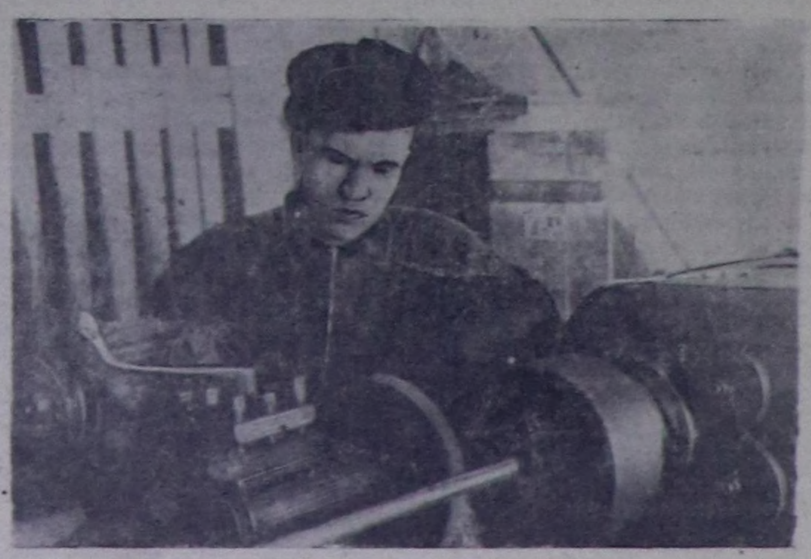

Бии-Хем МТС-тиң токары эш В. А. Гонаненко Украинаның Россия-биле катап каттышканы 300 чылынга уткуштур көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезинге идепкейлиг киржип, ээлчег нормазын 260 хуу чедир күүседип турар.

Чурукта: эш В. А. Гонаненко. Чуруу **А. Смагиннии.**

ОБЛКҮҮСКОМДА

Колхозтарда болгаш совхозтарда мал кыштагладыышкынының чоруп турарының байдалының дугайында

Чоокта чаа ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсөөчи комидединге областың колхозтарында болгаш совхозтарында мал кыштагладыышкынының чоруп турар байдалының дугайында айтырыгны чугаалажып көргеш, демдеглээни болза, чамдык райкүүскомнар болгаш машина-трактор станцияларының директорлары мал кыштагладыышкынын тергиин багай удуртуп, ниитиниң малының баш санын бүрүн камгалаар, ооң продуктулуун бедидер дугайында чогуур сагыш салыышкынын илеретпейн турар.

Колхозтарда төрүүр малдың баш санын улам-на өстүрериниң улуу, харын чамдык районнарда төрүүр инектериниң баш санының кызырлып турары канчап-даа таарышпас. Чижээ, мал кыштагладыышкынының ийи-ле айларының дургузунда Улуг-Хем районнуң колхозтарының мал фермаларында төрүүр инектериниң баш саны 8,7 хуу, Сүт-Хөл районнуң колхозтарында 8 хуу кызырылган. Ол ышкаш Чөөн-Хемчик, Чаа-Хөл, Каа-Хем болгаш Тес-Хем районнарның колхозтары төрүүр инектериниң баш санының кызырлыышкынын болдурган.

Зооветажылдакчыларның контроль чок, багай ажылдап турганының түүнелинде областың колхозтарында кыштагладыышкынның баштайгы ийи-ле айларының дургузунда 3 муң баш мал, ооң иштинде үгле Улуг-Хем районнуң колхозтарында—555 баш мал когаралдыг болган.

Малга чемнер белеткелиниң планы тендии багай күүсетинген турбуже, областың көдээ ажыл-агый эргелели болгаш элээн хөй райкүүскомнар сигенни болгаш саванны шын ажыглаарынга сагыш салбайн турар. Мал чемнерин шыңгыы учётка тургузуп, кыштагларже сөөртүрүн организаставаан, харын-даа чамдык таварылгаларда малды сараттарга сигеннедип турар. Малга одарларның харын эжип бээр ажылды чорутпайн турар болгаш элээн хөй колхозтарда хар эжерингe кандыг-даа белеткел чок болуп турар.

Барыын-Хемчик районнуң (райкүүском даргазы эш Красный) колхозтарында мал кыштагладыышкынының чоруп турары кончуг чеппес. Ол районнуң колхозтары ниитиниң малын чем-биле үгле 48,7 хуу, а Ворошилов аттыг колхоз үгле 13,8 хуу, «Тнилелге» колхоз 18,6 хуу хандырган. Ол ышкаш байдал Тес-Хем районнуң (райкүүском даргазы эш Чадамба) болгаш өске-даа районнарның колхозтарында бар.

Малга чемнер белеткээриниң планын үгле 42,6 хуу күүсеткен областың совхозтарында мал кыштагладыышкынының байдалы базала дыка багай чоруп турар. «Элегес» совхоз (директору эш Берсенев) бир улуг назылыг мал бүрүзүнге үгле 6,2 центнер сигенни, ынчаарга шыктыг чемнерни үгле—1,2 центнерни белеткээн. Совхозтарда мал чемнерин болбаазыралыр четчир санныг машиналар чөп ажыглатынмайн турары-биле мал чемнерин малга болбаазыратпайн берип турар. Кыштагларда мал чемнерин сөөртүп чедирбээн, ооң уламындан малды чемгерери үзүктелип турар. Ол ышкаш Бии-Хем районда «Өөк» совхозтуң мал кыштагладыышкыны багай чоруп турар. Колхозтарның удуртукчуларындан, МТС-терниң болгаш совхозтарның директорларындан сүргүн одарларда ажылдап турар мал ажылдакчыларынга таарымчалыг байдалдарны тургузарын областың көдээ ажыл-агый эргелели, совхозтар трестизи болгаш чамдык райкүүскомнар негевээннер, ооң уламындан дыка хөй малчыннарның амдыгаа чедир-ле чылыглаан чурттаар бажыңнары, кышкы идик хептери чок, чугула хереглелдиң бараннары-биле болгаш аъш-чем-биле оларны хандырбаан.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң III сессиязының мал кыштагладыышкынын организастыг эрттирер дугайында шиитпирин областың көдээ ажыл-агый эргелели (эш Тадар-оол), совхозтар трестизи (эш Конгар), Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Чаа-Хөл, Улуг-Хем райкүүскомнар болгаш элээн хөй МТС-тер, база колхозтар баштаар черлери күүсетпейн, бо херекке улуг четпестерни болдурганын айтыышаан, олардан шыңгыызы-биле негээни болза: үстүнде айтылган четпестерни доп-дораан узуткларын; колхоз, совхоз бүрүзүнге төрүүр инектериниң, хунажыннарның, молдургаларның болгаш өске-даа малдарның баш санының кызырылганының чылдаганнарын илердип, төрүүр инектериниң, база ниитиниң бүгү малының баш санының өзүлдезин бүрүн хандырарын; колхозтарда, совхозтарда бүгү белеткээн мал чемнериниң шыңгыы-учёдун ийи неделя хуусаада тургузуп, ол чемнерни кадагаалаарының, чарыгдаарының контролюн шыңгыырадып, эйнық планын ёзугаар малды нормалап, колхоз болгаш совхоз бүрүзүнүң бүгү мал фермаларына малга чемнер каап бээр хааржактарны кылып, малга бээр сигенни, саванны, өскедаа чемнерни хээп, ылбырады хайындырып бээрин организастаарын; бо чылдың январьда тракторнуң болгаш аттың далбыйларын чогуур санныы-биле кылып, 15 сантиметрден кылын харлыг одарларның харын далбыйлап киреринe; кыштагларже мал чемнерин сөөртүрүнге чогуур санныг тыртар күштерни, ол ышкаш МТС-терниң, совхозтарның септелгеге кирбээн тракторларын колхоз, совхоз бүрүзүнге организастаарын; чедир туттунмаан кажааларның тудуун дүрген доозары-биле кады төрүүр малдарны болгаш ооң чаш төлүн таарышкан чылыг, чырык кажаалар-биле хандырарын; МТС-терниң директорлары мал кажааларының тудуг материалдарын сөөртүрүнге, дилеринге боттуг дузаны чедирерин; сүргүн одарларда мал ажылдакчыларынга чуртталга бажыннарын чылыглаарын, оларга культура-амыдыралдың таарышкан байдалдарын тургузуп, чылыг идик, хеп-биле, аъш-чем-биле болгаш чугула хереглетинер бараннар-биле хандырарын чедип алырын облкүүском негээн.

Кышкы мал одарларында ажылдап турар мал кадарчыларынга культура-амыдыралдың болгаш, медицина хандырылгазының графигин доп-дораан тургузарын болгаш көжүп чоруур садыгларны организастаарын облпотребсоюзка (эш Агапов), кадык камгалалының киллизинге (эш Сушков), культура эргелелинге (эш Болдур-оол) болгаш райкүүскомнар даргаларынга дааскан.

Кышкы үеде малдарны ай-айлап чемгерери-биле бадылатынган планга дүүштүр мал чемнерин шын ажыглаарынга, одарның харын малга далбыйлап бээринге, төрүүр хойларны болгаш малдың чаа төрүтүнген чаш төлдерин немей чемгерининге боттуг дузаны колхозтар баштаар черлерине чедирерин; база мал кыштагладыышкынының чоруп турарының дугайында зооветеринарияның контролюн тургузарын; колхозтарның, совхозтарның мал ажылынга зоотехниктиг, ветеринарлыг хандырылганы күштелдирип, бүгү фермаларга шыңгыы корум-чурумну тургузарын, малдың профилактиктиг болгаш эмнелге хандырылгазынга онза кичээнгейни салып, малдың баш санын бүрүн камгалаарын, ооң продуктулуун бедидерин МТС-терниң, совхозтарның директорларынга, оларның тускай эртемниглерининге хүлээткен.

Колхозтарда, совхозтарда мал кыштагладыышкынының чоруп турарының дугайында айтырыгларны боттарының хуралдарынга тургузуп, айаа колхозтар даргаларының, совхостар директорларының, МТС-терниң, колхозтарның зооветеринар тускай эртемниглериниң илеткелин дыңнап, оларның харыысалгазын бедидип, чер-черниң байдалынга таарыштыр немелде хемчеглерни алырын, база мал кыштагладыышкынынче колхозтарның, МТС-терниң, совхозтарның бүгү күжүн болгаш хөреңгилерин мобилизастаарын областың көдээ ажыл-агый эргелелинге, совхозтар трестизинге, райкүүскомнарга хүлээткен.

Литва ССР. Вильнюстуң «Коммунарас» деп көдээ ажылагый машиналарының заводу республиканың мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи.

Чурукта: автосуггарыкчылар эптекчизи Н. Пименовтуң автосуггарыкчыларны эптеп турары.

Ол ээлчег нормазын бүдүн чартык — ийи катап күүседип турар.

Чуруу **Л. Морозовтуу.**

СЭТА-ның пресслишези.

Кызыл районда тудуг ыяжынның белеткели

Кызыл районда «Черби» колхозтуң тудуг бригадазындан 22 кижи чоокта чаа тайгаже ыяш белеткеп үнген. Олар 400 кубометр дыт база 100 кубометр шиви ыяшты тудугга шилип белеткээр онаалда алганнар.

Ажылдың темпизи, шынары дээш социалистиг чарыш белеткелчилериниң ортузунга калбарган, күш-ажылдың организастыы эки тургустунган. Мооң түүнелинде бригада бодунуң мурнунда салдынган сорулгазын январь 7-де бүрүн күүседткен, ажыл чедишкинниг уламчылап турар.

М. ЧЫДЫН.

* * *

Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозтуң баштаар черн 1954 чылдың тудуунга ыяш белеткээрибиле 12 аъттарлыг, 16 кижи составтыг бригада тургускан.

Эш Көкей-оолдуң удуртулгазы-биле бригада каш хүн иштинде 170 кубометр ыяшты кескеш, колхоз төвүнче сөөртүп эгелээн.

Бригадада эштер Өшкүлүг, Сымая, Бирилей, Барил олар хүн нормазын 150 хуу күүседип, мурнакчылар болуп турарлар.

А. БАДРА.

БЕ БҮРҮЗҮНДЕН КУЛУН ДЭЭШ

Барыын-Хемчик районнуң Эргин-Барлык сумузунда «Большевик» колхозтуң одар-белчиири делгем. Ында даглар, шаттар, ой-чиктер, терен оът-сиген-биле дыка байлак.

1948 чылда бистиң колхоз организастатынып турда, 133 баш чылгы мал турган. Мал ажылын эки билир дуржулгалыг кижи дээш мени колхозтуң чылгы мал фермазының эргелекчизинге киирген. Бо аразында бистиң чылгывыс 592 лаш чедир өскен. Ылангыя сөөлгү үш чылдарның дургузунда шапкын өзүлделиг болган. 1951 чылда 371 баш, 1952 чылда 485 баш чедир өскен. 1953 чылда бүдүрүлге планын ёзугаар 102 кулуннарны алыр турган, 132 белерниң кулуннарын бүрүн доруктуруп алган бис.

Ам бистиң колхозувустуң чылгы малының уксаазы сайзырап турар. Чылгы фермазында дон болгаш буденовчу уксаалыг аскырлар бар. Ол аскырларны эдержилгеге чөп ажыглааны-биле хайнак уксаалыг 10 кулуннарны алган бис. Оларның 6-зын бүдүрүкчү аскыр кылдыр салып алырын колхоз баштаар чери болгаш кадарчылар шиитпирлээн. Чылгы малдың мөзү шынарын сайзырадырында ооң ажаалгазын, одарын экижидери болгаш эки шынарлыг чемнер-биле хандырары чугула.

Кулуннарлыг белерни богбаларыбиле кады чайын оът-сиген кидин-пе үнүп турда серии чайлагларга одарладып турар бис. Одар чылгызыдан эки шынарлыг кулуннар алырынга күскү, часкы, кышкы одарны чөп ажыглаары чугула ужур-дузалыг. Чылгыларны кыжын Ортаа Шыравылактың улуг ховузунга, Кыдыкы Шыравылактың Ак-Адыр деп черге кыштадып турар. Ол черлериниң кадары, ак кызыл агылары чылгы малга шингээлдиг оъттар болур. Одарда чылгы малды суггат-биле хандырып турар. Төрүүр белерден эки шынарлыг шыырак кулуннар алыр дээн кадарчы кижи белерниң төрүүр үезинде зооветеринарияның чурумун шыңгыы сагыыры чугула. Эрткен чылын белер төрүүр үеде оларны немелде чем-биле таарыштыр азыравышаан, дүн-хүн иштинде ызырты кадарып тургаш, бе бүрүзүнден кулуннарны бүрүн доруктуруп алган бис. Белерге төрүүрүнүң ай иштинде немелде чемнерни бээр болгаш ол үеде ажылдан шуут хостаар.

Боос белерни хову бригадаларынга тускай акт ёзугаар хүлээдип бергеш, оларның ажаалгазын экижиде-рин чедип алган бис. Күзүн чер дондактай бергенде боос бени деритир ажылдадыр азы соок суг ижиртир, дүрген чүгүртүр болза, дораан-на кулун салып оолур. Ынчангаш бо чорукту хөй-ниитиниң контролюнга тургускан бис.

Бистиң колхозтуң төрүүр белерин ийи черде, ажыл аъттарын бир черде кадарып турар. Ында 6 кадарчы ажылдап, олар боттарының ажылынга сонуургалдыг, ак-сеткилдиг болуп турарлар. Чылгычы эш Сюрюн бо ажылга улуг сонуургалдыг, ам 4 чыл ажылдаан. Чыл бүрүде бе бүрүзүнден кулунну камгалап ап турар. Чылгычылар дүн-хүнде ээлчег-биле мал кадарып турар.

Малдың чаш төлүн четче албас, бөрүге чидиртир, оорга алзыр, сугга дүжүрер, кызырадыр чорук болза, үгле ону ээлеп кадарган кижилериниң харыысалга чогунда болур. Малды менди өстүрери-биле чылгычылар аразында социалистиг чарышты салып алган ажылдап турар. Чылгычы комсомолчу эш Сюрюн эрткен чылын бодунга быжыглап берген 47 белеринден 47 кулуннарны алган. СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирин танышкан хуралга эш Сюрюн 1954 чылда 60 төрүүр белеримден 55 кулунну камгалап алыр мен деп хүлээнген. Алган хүлээлгезин боттандырар дээш кызымак ажылдап турар.

Чаш кулунну доруктуруп алыры чылгычының ең харыысалгалыг хүлээлгези болур. Чамдык кызырак белерниң кулуннары иезин боттары ээп шыдавас, оларны баштайгы үеде хол-биле тудуп эмзирер херек. Чаш кулунну өл-шык, соок черге ажаарга аарыычал апаар. Ынчангаш оларның ажаалгазынга кол кичээнгейни салып турар бис.

Колхоз баштаар чери чылгычыларның материалдыг амыдыралынга улуг сагыш салып турар. Чылгычылар чырык, чылыг, культурлуг бажыннар-биле хандыртынган. Бистиң ургуларывыс колхоз төвүнде школада өөренип турар.

Малдың ажаалгазын экижидип, зооветеринар ажылдакчыларының дузаламчызынга даянгаш, СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар сорулга-биле 1954 чылда төрүүр 165 беден 150 кулуннарны бүрүн доруруп алрывысты колхозчу чылгычылар чигзиниг чокка күүседир бис.

С. БӨПҮЙ-ООЛ.

«Большевик» колхозтуң чылгы мал фермазының эргелекчизи.

АҢЧЫ МАЛЧЫН

Чаа-Хөл районда Молотов аттыг колхозтуң инекчизи эш Сандүү кадарып турар 72 инээнге бүгү байдалдарны таарыштыр тургузуп алган. Кажааларын кургаг, чылыг, үргүлчү аштап арыглап турар.

Эш Сандүү сөөлгү үеде 6 дилги өлүргеш, «Заготживсырье» черинге тужааган.

А. ДАРЖАА.

Украинаның Россия-биле катап катышканының 300 чылынга

Улустарның акы-дуңмалышкы улуг найыралы

Украинаның Россия-биле катап катышканының 300 чыл оюнуң төөгүлүг болуушкуну—бүгү Совет республикаларда национал улуг байырлал кылдыр демдеглетинип турар. Ленинчи-сталинчы национал политиканы боттандырган түүнелинде, улуг орус улуска баштаткан бистиң чурттуң бүгү улустары Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле коммунизмниң чырыткылыг бединдиве бүзүрелдин-биле бар чоруур.

Украинаның чогаадыкчы интеллигенциязы — чогаалчылар, композиторлар, чурукчулар, эртемденнер дөртен ийи миллион украин улустуң төөгүзүнде чугула болуушкунга — Переяслав Радазындан бээр 300 чыл ою—1954 чылдың январь 18-тин хүнүнге ажыл-ишчи белеткелди чорудуп турар.

Украинаның Россия-биле катап катышканындан бээр 300 чыл болганының дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң доктаалы болза, ийи улуг улустарның дем-катыжышкынныг амыдыралга эртип келген ниити оруунуң бүгү талалыг эртемге үндезилетинген чырыдылгазын берип турар. Ол төөгүлүг документ ССРЭ-де социалистиг нацияларның бузулбас эп-найыралын моон соңгаар улам быжыглаарынче угланган.

Украинаның Совет чогаалчылар Эвилелиниң даргазы, Сталинчы шаңналдарның ийи дагын лауреады, шүлүкчү-академик Микола Бажан «ол доктаал болза, украин улустуң төөгүзүн, улуг орус улус-биле ооң мөңге найыралының төөгүзүн марксисчи-ленинчи үндезилээш, шыны-биле чырыдып бижиириңге үнелеп ханмас улуг дузаламчыны уран сөстүң чурукчуларынга, литература шинчилекчилеринге, төөгүчүлерге чугаа чокка чедирер апаар»—деп бижээн.

Украин шылгарангай шүлүкчү Тарас Шевченко 1845 чылда, амгы Переяслав-Хмельницкийниң төөгү музейи турар, ынчаардагы өөнүү—эмчи Андрей Козачковскийниң бажынынга бодунуң кайгамчыктыг шүлүглели —«Кавказты» бижип дооскан. Ол килеңниг сатира чогаалынга уран сөстүң делегейге сураглыг мастери Тарас Шевченко, бүгү императорларны оларның үре-садылары, чалчалары-биле кады хосталган, ядараан, төрелдериниң бөлүүн херээжеп чоннуң карактарының чажынга дүжүрүп узуткаар дээш, өжээнниг демиселче көдүрлүп үнериниче ынчаардагы Россияның базындырган бүгү чонун кыйгырган турган. Ол шоодулдуг чогаалды бижээни дээш Николай I хаан Шевченкону аная солдаттың шериг албанын кылдырып, Казахстанның элезинниг куруг ховузунче шөлүп чорудупкан.

Шөлүлгеге кадыг-дошкун аажылал ооң өжээн-кылыын улам хайныктырып, улус чоннуң социал хосталгазы дээш дидим демисежиринче шүлүкчүнү сорук киирген. Ол бодунуң өөнүү Николай Чернышевскийге чагаазынга «Улам шыңгыы демисежинер, хүрээжинер-ле!»—деп кыйгырган.

«Кандыг казактар чоржук бис, а уния дыңналбас-даа турган ийик» деп шүлүүнге Тарас Шевченко 1569 чылдагы Люблин униязынга чедир, азы Украинаның кара хөрзүннүг байлак черин, украин тараачыннарны польша паннарның эжелеп алганынга чедир, хосталгага ынакшылдыг украиннерниң тайбың чүрттуалгазының үезин сагынмышаан, «хостуг» шляхталар-биле эптиг эдержип, ховуларга шөлээн догаап чордувус» деп сөстер биле алгап-йөрээп бижээн. Ынчаарга Рим папазының (ламазының) күткүлү-биле паннар болгаш ксендизилер чедип келип, «шөлээн бистиң оранывысты өртеттилер. Ханның болгаш карак чажының калбак далайын төгүлдүрдүлер. Христостуң ады-биле өлүрүкчүлер өскүстерни хыдыдылар көрдүнер бе».

«Кавказ» деп шүлүглелдиң бижитингени ол-ла Переяслав районунга шүлүкчү Кобзарь 1845 чылда бодунуң «Суботово суурда турган» деп шүлүүнге Богдан Хмельницкийниң ырак көрүкчү дипломаттыг талантызын алдаржыдып йөрээген турган. Гетманның төрээн сууру — Суботовога 1654 чылдагы бодалдарны: улуг орус улус-биле катап катышкан турар үеде «...Казак-биле өнчү-улуг болгаш өөрүшкү-хөглел» үлештинген турар кайгамчыктыг үелериниң дугайын Богдан Хмельницкийниң боданып турарын шүлүкчү сактып бижээн.

Ол эрткен ийи чүс чылдарның дургузунда орустар болгаш украиннер дыка хөй буянныг херектерни күүседип шыдаан турганнар. База-ла хайбачыт келген: XVIII чүс чылдың төнчүзүнде Екатерина хаан украин тараачыннарны ховуланныг бектелгеже киирген, улус чоннуң оргамойнунга биеэги-ле помещиктер аспан ышкаш сирбектенгеш олурупканнар. Ол ховулаң шак ынчаар мөңгези-биле үргүлчүлевес: «Украина ковайып турар болгаш бектелгениң дүмбейи эстеди шаптынып, шынныг херектиң чырыткызы хаяалачыр»... «бектеткеннер дөйгүнү үзе шавар болгаш улустуң өжээнниг дайзыннарының «хан-чини Кара-далайдыва саарыгланып кирер»... дээрзи улустуң күзел-соруун илереткен чогаалдарга удаа-дараа бижитинип тургулаан.

Орус болгаш украин улустарының чүс-чүс чылдардагы мөңге эп-найыралынга тураскаатынган хөй санныг чечен-чогаалдарның арызында Сталинчы шаңналдарның лауреады, академик Александр Корнейчуктуң «Богдан Хмельницкий» деп, төөгү темазынга бижитинген шиизиниң дугайын элээн ханызы-биле чугаалап болур. Ол шии орус, грузин болгаш ССРЭ-ниң өске-даа улустарының дылдарында очулдуртунган. ССРЭ-де болгаш даштыкы чурттарда миллион-миллион көрүкчүлер, ол шииниң сюжедин барымдаалап турганган, Киев киностудиязының «Богдан Хмельницкий» деп, уран-чечен кино-чуруун хөй катап көргеннер.

Ук шиинде болуушкуннар украин улустуң 1648—1654 чылдардагы национал-хосталгалыг дайынының эге үезинде болуп эртип турар. Шыдажыр аажок кызып-кыйыышкыннарга удур крепостной тараачыннарның бичии-даа оралдажыышкын бүрүзүн феодалдар оък болгаш селеменин күжү-биле хайыра чокка шаажылап өлүрүп турганын ында чугаалап турар.

Богдан Хмельницкий ойлап дескен польша паннардан камгаланмышаан, Суботово суурдан Запорожье Сечизинге чедип кээп, ында Радада (Советте) казактарга болгаш дескен крепостной тараачыннарга дараазында сөстерни чугаалаан:

—Хөй чылдарны чурттап эрттиндим, кырганнардан айтырып-даа чордум, бо часкызы ышкаш, Днепрниң суу кажан-даа ынчаар үерлеп көрбээн чүве-дир. Көрүүкердаан, эриктер көзүлбес, далай-биле дөмейле..., а ынча суг кайын келгени ол? Ол болза, хар болгаш дош суу эвес, а улустарның карааның нажы дамырактар, хөмчигештер болуп Днепрже агып киргени ол-дур, азы өске-биле бистиң хилинчектедип өлүрткен ургларывыстың, адаларывыстың болгаш өгбелеривистиң ханы болгаш караның чажы украин черге сиңместээни ол-дур. А ноянныр, ноянчыгаштар, ксендзилер болгаш өске-даа чалчалар бистиң кижилеривисти «оък болгаш селеме-биле» канчаар узуткап турарын Варшаваның сеймаларынга Потоцкий, Виневедский, Острожский, Калиновский олар идээргетинип чугаалап турарлар-дыр.

Бистиң алдарывысты, хосталгавысты, чүдүлгевисти хунаап алгаш, ооң орнунга хуурмак шажын, бектелге кулданылга, сөгейиишкин—олдур, Польшаның биске берген шаңналы... Бүгү улустар боттарының амыдыралы, хосталгазын камгалап турарлар. Хилинчектетирип өлүрткеннер хөөрлерден бисче алгыржып, өжээн негээрин дилеп турлар. Шилиңер, рыцарылар: бужар өлүмну манаар бис бе, азы ада-чурт, бистиң улустуң хосталгазы, алдары, чүдүлгези дээш тулчуушкуннарже чоруур бис бе?..»

Запорожьениң чону Хмельницкийни бодунуң гетманынга соңгуп алган болгаш ол поляктарның үжен муң армиязынга удур казактарның болгаш айыыр, дырбааштар-биле чепсегленген тараачыннарның алды муң санныг отрядын баштааш, тулчуушкунче аъттанып-тар. Ынчангаш 1648 чылдың майда украин шериглер поляктарны болгаш хөлезиленикчи немец шериглерни Желтые Воды (Сарыг-Суглар) болгаш Корсунь деп черлериниң чанынга сылба шаап узуткаан турган.

А. Корнейчуктуң шиизи болза, гетман Хмельницкийниң Польша хаанының элчиниинге чоруткан «бүгүле украин черлер паннарның эжелелиндеи хосталыр, а ол хосталыышкынга улуг орус улус аная дузалажыр» деп харыызы-биле доостур.

Украин чогаалчы Натан Рыбак «Переяслав Радазы» деп романны бижээн. Романның баштайгы кезии ССРЭ-ниң улустарының элээн хөй дылдарынга болгаш даштыкы чурттарга парлатынып үнген, а ийиги кезии Киевтиң «Витчизна» («Адачурт») деп сеткүүлүнге чоокта чаа парлатынып үнген.

Ол романның ийиги кезии 1654 чылдың январь 8 (18)-те Переяслав хоорайның делгем шөлүнге бүгү улустуң байыр-наадымын бижээнибиле эгелээр.

«Шөл шимээргеп, хөлзеп, хөглүг шиилээшкин-биле чыык долдунуп, чаңгыс тыныш, күзел-сорук-биле чурттап, күзенчиг оруктува далайлап чорупкан корабль ышкаш, салдап турган.

Казактар, тараачыннар, садыгжылар, полковниктер болгаш өске-даа чыылган чон «Хөглээли!» деп, алгыржып турганнар. Бүгү шөл, улуг-даа, биче-даа бүгү кижилер, Богдан Хмельницкий чыдалы: даянгыжын баш кырынга бедик көдүрүп келгенин көрүп кааш, шимээн чок-ла барган, ынчан ыржым шөлдүң кырынга Гетманның дараазында күчүлүг сөстери чаңгыланып-ла үнген:

—Амдан эгелээш, Москва-биле мөңгеде демниг чурттаар бис!—Шөлүвүс мөңгези-биле хөглээр.

Харыызынга:

—Мөңгеде демниг чурттап, хөглээр бис!—деп муң-муң кыпсынчыг үннер оон-моон диңмиттелип дыңналгылаан соонда, улуска Хүн база хөглеп амыраан, азы муң-муң алдын хереллер муңгаш булуттарны оя чипкен, а оларны ховунуң хады эглиңиэш чалгыннары-биле барыын чүкче сывыртапкаш, чоннуң турганы шөлге чоргаар чедип келген ышкаш кылдыр сагындырган.

Кызыл районнуң башкыларының январь чөвүлел хуралы

Кызыл районнуң башкылары боттарының чоокта чаагы январь чөвүлел хуралынга чыылгаш, «СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлери болгаш аңаа хамаарыштыр школаларның сорулгалары», «Школаларга орус болгаш тыва дылдарның база математиканың башкылаашкынын экижидер хемчеглер дугайы» болгаш «Школаларда пионер организациязының ажылынга школалар удуртукчуларының, башкыларның киржилгезиниң дугайы» — мындыг үш үүл айтырыгларны чугаалашкан.

Бирги айтырыг талазы-биле СЭКП райкомунуң секретары эш Кицин илеткел кылгаш, СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин күүседиринге район школаларының башкылары элээн идепкейлиг киржип, ол төөгүлүг пленумнуң доктаалдарын колхозчу тараачыннарның ортузунга тайылбырлап пропагандалаар талазы-биле районнуң партия организациязынга биче эвес дузаламчыны чедиргенин айыткан.

Район школаларының башкылары, ылаңгыя Баян-Көл чеди чыл школазының биология башкызы эш Маслова, ол-ла сумуда Кара-Тал эге школаның башкызы Баазан, Ээрбек чеди чыл школазының директору Балыкова, ол школаның башкызы Серебрянников болгаш Кара-Хаак, Черби чеди чыл школаларының удуртукчулары, биология башкылары көдээ чонга сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин угаадып тайылбырлаары-биле кады өөреникчилерге көдээ ажыл-агыйның чугула-чугула билиглерин шиңгээтирер, бойдус эртемнериниң талазы-биле класс киизээлдерин колхозтарның бүдүрүлге ажылдары-биле шын холбаштырар хемчеглерни чеднишкинниг чорудуп келгеннер. Ол школаларның удуртукчулары болгаш башкылары школачыларның көдээ ажыл-агый айтырыгларының талазы-биле билиглерин калбартыр дээш, колхозтарның мал, куш фермаларынче, тараа болгаш ногаа, картофель складтарынче экскурсияларны хөй удаа организастап, күскү үеде колхозтарның дүжүт ажаап алыышкынынга эки дузалашканын илеткелчи демдеглээн.

Ол ышкаш Кара-Хаак, Черби чеди чыл школаларының биология башкылары школа чаның дуржулга участоктарын таарымчалыг организастап, чодураа, малина, карактат дээш ышкаш чимистиг үчүштериниң тарылгазын эрткен чазын торуткаш, оларның ажаалга камгалалынга өөреникчилерни идепкейлиг-биле киириштирип, сад ажылының билиг, чанчылдарынга өөредип келгенин илеткелчи демдеглээниниң сөөлүнде чөвүлел хуралдың киржикчизи башкылар бо ажыл талазы-биле боттарының дуржулгазын солчуп, чугула-чугула саналдарны бергеннер.

Үстүнде айтырыгның талазы-биле школаларда бар четпестер илеткелчиниң илеткелинге болгаш тус-тус башкыларның саналдарынга тодаргай илерээн болгаш сентябрь Пленумунуң салган сорулгаларын районнуң колхозчу тараачыннарының ортузунга нептередип билиндирер, көдээ ажыл-агый айтырыгларынга хамаарыштыр школаларга политехниктиг өөредилгени, ылаңгыя школа чаның участоктарын, амылыг амытаннарның амыдырал, өзүлдезин хайгаараарының дириг булуннарын организастаар ажылче чоокку үеде эгелеп киреринде доктааткан.

Ийиги айтырыг талазы-биле районо эргелекчизи эш Шагдыр илеткел кылып, район школаларынга өөредилге чылының баштайгы чартыында орус, тыва дылдар болгаш математиканың башкылаашкыны элээн эде тургустунганының ачызында үүгээр эки көргүзүглер чедип алдынганын демдеглээн. Ылаңгыя Бай-Булуң чеди чыл школазының орус дыл башкызы эш Бердяева, Черби чеди чыл школазының математика башкызы эш Егоров болгаш өскелер-даа боттарының башкылап турар эртемнериниң талазы-биле бедик шынарлыг өөредилгени чедип алган.

Үстүнде адатынган башкылар өөредилгеге шак ындыг бедик көргүзүглерни күжениишкинниг ажылдың, ылаңгыя класстан дашкаар немелде кичээлдериниң, башкылаашкынга көргүзүг материалдарын чөп ажыглаанының, өөреникчилериниң бажың ажылынче улуг кичээнгейни салып, аңаа ада-иелериниң организакчы ролюнга шын даянып келгениниң ачызында чедип алганын илеткелчи тодаргай чижектерге айытпышаан, дылдар болгаш математика башкылаашкынында четпестериниң дугайын анализтээн.

Чамдык башкыларның талазында боттарының политиктиг болгаш ниити эртемин бедитпейн, ажыл мергежилин өстүрбейн, методиктиг литератураларны номчувайн, кичээлдерге харыысалга чок белеткенип, өөреникчилер-биле класстан, школадан дашкаар ажылче чагыш салбайн, чүгле класс кичээлдери эрттиреринде өйлежип турар. Оон уламы-биле өөредилге чылының эрткен ийи улдуннарында орус, тыва дылдарга, математикага хөй багай демдектер алдынган. Ылаңгыя Черби, Ээрбек, Бай-Булуң, Баян-Көл школаларының башкылары эштер Серен-Балчыр, Исаева, Балбар, Анай-оол оларның класстарынга өөредилгенин шынары куду болган.

Илеткелчи болгаш санал берген башкылар дылдар болгаш математиканың башкылаашкынында бар четпестерни өөредилге чылының ийиги чартыында чайладып узуткаарының база дээре башкыларның мурнакчы дуржулгазын деткиир, нептередир сорулга-биле дуржулга солчуушкунунуң чөвүлел хуралдарын, методтуг катыжыышкыннарны моон соңгаар школаларның бөлүк аайы-биле организастаарының, башкылаашкынга контрольду, методтуг дузаламчыны күштелдиреринин эргежок чугулазын айытканнар.

Оброно болгаш башкыларның билиг мергежилин бедидер институт эрткен ийи улдуннарның дургузунда чаңында районнуң школаларынга, ылаңгыя дылдар болгаш математика башкыларының практиктиг ажылынга боттуг дуза чедирбейн, хөй саныг дужаалдар, билдинмес, ниити уткалыг чагаалар бижип чорудары-биле өйлежип келгенин, школаларның материалдыг хереглелдериниге, башкыларның негелдезинге олар дыннангыр эвес болуп турарын илеткелчи болгаш чөвүлел хуралдың киржикчизи башкылар чөптүү-биле шүүгмүүлеп турганнар.

Үшкү айтырыг талазы-биле бодунуң илеткелинге ВЛКСМ райкомунуң секретары эш Шадрина пионер организациязының ажыл-чорудулгазы мурнуку чылдарга бодааргa элээн экижээнин, пионер организациязының иштики ажылын таарымчалыг байдалга башкарып, тодаргай удуртулганы хандырып турар школалар удуртукчуларын, тус-тус башкыларны демдеглээн. Школаларда пионер ажылы бодамчалыг чогааткан план ёзугаар боттанып, улам-на сонуурганчыг апар чыдар. Черби, Кара-Хаак, Баян-Көл школаларында пионер ажылы таарымчалыг кылдыр тургустунган, оларда тематиктиг кежээлер, пионерлериниң чыыштары чедиишкинниг организастатынып турар. Ол школаларның удуртукчулары, ылаңгыя башкылар Павлова, Дарыма, Маслова олар пионерлер ортузунга полит-кижизидилгелиг, культура-массалыг ажылдарны калбартып, аңаа даянып алгаш, өөредилгениң шынарын, медерелдиг сагылга-чурумнуң быжыгыышкынын чедип ап келгеннер.

Оон-биле чергелештир, чамдык Көк-Тей чеди чыл, Баян-Көл тыва чеди чыл, Сесерлиг эге школаларда (директорлары эштер Дендип, Опай, Көк-оол олар) пионер ажылы сандаргай, оон ужуру үстүнде удуртукчуларның болгаш ВЛКСМ райкомунуң талазындан чогуур кичээнгей салбайн, уруглар организациязының ажыл-чорудулгазын ала-чаагаарлаашкынныг байдалга тургузуп келгенинде дээрзин илеткелчи болгаш санал бергеннер айытканнар.

Район башкыларының январь чөвүлел хуралы ажылда четпестерге хамаарыштырган чидиг шүүгмүүлелдиң болгаш бот-шүүгмүүлелдиң адаа-биле, дуржулга солчуушкунунче угланыышкын-биле организастыг бедик деңнелге эрткен.

Башкыларның чөвүлел хуралы аңаа чугаалашкан айтырыгларның талазы-биле тодаргай шиитпирни үндүрген.

М. КӨРГЕН-ООЛ.
Баян-Колда Терлиг-Хая эге школазының башкызы.

Областың колхозтарында

Картофель тарылгазын калбартырынга

Балгазында «Революцияның чалбыыжы» көдээ ажыл-агый артели эрткен чылын картофельдиң гектар бүрүзүнден чүгле 20 центнер дүжүттү алган. Ол болза, часкы болгаш чайгы ажылдарның четпезин, ажаалданың багай болганын херечилеп турар. Бо чылын ындыг чоруктарны болдурбас, картофель тарылгазын эрткен чылдыындан ийи катап калбартыр, дүжүдүн дыка бедидер дээш боттуг хемчеглер алдынып турар.

Колхоз бо чылын ногаа тарылгазындан 15 гектар шөлге картофельди дөрбелчин-уяланчак арга-биле олурдурунга белеткенип турар. Бо талазы-биле агроном эш Чуева боттуг хемчеглерни ап, шөлдерде 100 ажыг шанак өдектерни болгаш минеральдыг удобрениелерни мөөннеп эгелей берген.

Ногаа болгаш картофель үрезини четчелетинип турар, ылаңгыя колхозчулардан боттарының артыкшылдыг картофелин ниити үрезинге эккеп киириштирип турар: Клепникова —460, Давыдов—240, Зайцева—240, Дурновцев—120, Панин—120 килограмм картофель бергеннер.

И. ЧОРБАЕВ.

Малчыннарның чарыжы

Өвүр районнуң колхозтарының малчыннары ниитиниң малының баш санын өстүрер дээш боттарының аразында социалистиг чарышты салып, бот-хүлээлгелерни ап турарлар. Чижээ, «Коммунизмче орук» колхозтуң малчыннары эштер М. Хүрең-оол биле М. Балдан аразында социалистиг чарыш-биле ажылдап турар. М. Хүрең-оол 200 өшкүзүнден 210 анайны, М. Балдан 210 төрүүр хоюндан 210 хураганны 1954 чылда менди доруктуруп алырын хүлээнгеннер.

Ол ышкаш «Кызыл тук» колхозтуң шээр мал болгаш бода мал кадарчылары С. Лопсан, С. Дамдын, К. Очур олар бо чылын төрүүр инек, хой бүрүзүнден чаш төлдү чаңгыс-даа чидириг чокка камгалап алыр деп хүлээлге алгаш, кызымаккай ажылдап турарлар.

М. МИРЧИН.

Өөрүп четирдивис

Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелинде хереженнер организакчызы эш Маңзырыкчының удуртулгазы-биле колхозчу хереженнер дыштанылга үезинде школаның башкылар өрээлин, пионерлер өрээлин, школаның коридорун болгаш чунар бажының чугайлап бергеннер.

Шеф ажылынга эштер Удуш, Чыргал, Долзан, Ириндоо олар мурнакчы киришкеннер.

Т. ЛОПСАҢ.

Бижик өөредилгезинче үргүлчүүнүң кичээнгейин салыр

Редакцияга чагааларның допчулалы

Бижик билбес болгаш бижикти биче билир чорукту узуткаары болза, чер-чер Советтериниң болгаш улус өөредилгезиниң органнарының соңгаарлатынмас сорулгазы болур. Ындыг турбуже, бижик билбес чорукту узуткаар болгаш бижикти биче билирлерни өөредир бөлгүмнерниң ажылында улуг четпестер барын бижээн чагаалар редакцияга хөй кээп турар

Эрзин райондан эш **О. Ондарның** бижип турары болза, «Кызыл сылдыс» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының ортузунда бижик билбестерниң болгаш бижикти биче билирлерниң 3 бөлгүмү организастатынган, бөлгүмнериниң кичээлдери неделяда 2 удаа эрттип турар.

Культармейжилер Сувак, Сендеш-оол, Садыр-оол кичээлдерни доктаамал чорудуп турар. Бөлгүмнериниң дыннакчылары эштер Серен-Сонам, Хандаа, Өнер болгаш өскелер-даа эки өөренип турарлар.

Ындыг болза-даа, бижик бөлгүмнериниң ажылында улуг четпестер бар. Чүл дизе, бөлгүмнерни колхоз төрүнде тургусканындан ырак фермаларда ажылдап турар колхозчулар кичээлдерни үзүп турар болгаш чамдыктары мырынай келбейн турар. Дыннакчылар саазын, карандаш болгаш өөредилге номнары-биле хандыртынмаан. Садып алыр дээрге-даа магазинде чок болуп турар.

Ол дугайында суму Соведи, оон даргазы эш Чоксум болгаш районо сагыш салбайн турар.

Улуг-Хем районда Сталин аттыг колхозта бижик билбестериниң болгаш бижикти биче билирлериниң 2 бөлгүмү 1953 чылдың октябрьдан эгелеп ажылдаан. Ол бөлгүмнерге бижик билбес 12 кижи, бижикти биче билир 24 кижи өөренип турган. Дыннакчылар улуг сонуургалдыы-биле кээп өөренип турган.

Колхозта партия организациязының, суму Совединиң багай удуртулгазы-биле бөлгүмнер ажылын өм соксаткан деп эш **Т. Дадар-оол** бижээн.

Кызыл хоорайдан эш **И. От-оолдуң** бижип турары болза, Кызыл хоорайның чурттакчыларында бижик билбес болгаш бижикти биче билир кижилер хөй. Олар өөренмейн турар.

Бижик билбес чорукту болгаш бижикти биче билир чорукту узуткаар арга Кызыл хоорайда бар. Ону үүгле организастаары негетинип турар.

Кызыл хоорай Совединден, оон улус өөредилге килдизинден бижик билбестериниң болгаш бижикти биче билирлериниң даңзызын тургузуп, бижик бөлгүмнерин организастаарынче сагыш салыр өй келген.

Эш **К. Анай-оолдуң** бижип турары болза, Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхозта бижик билбестериниң болгаш бижикти биче билирлериниң 2 бөлгүмү ажылдап турар. Ында 37 кижи өөренип турар.

Культармейжилер С. Дамдынчап, Д. Попуй олар эки башкылап турарлар. Бөлгүмнериниң дыннакчылары Т. Биче-уруг, У. Уйнукпан, Д. Ак-оол, М. Балган, К. Оралбаа болгаш өскелер-даа кызымак өөренип турарлар.

Ындыг-даа болза, чамдык дыннакчылардан кичээл үзер, өөредилгезинге кыспас чоруктар бар болуп турар.

Чөөн-Хемчик райкүүскомунуң ажылдакчыларының ортузунда тыва болгаш орус дылдар өөренириниң 2 бөлгүмү организастатынып тургустунган деп эш **Д. Сюрюн-оол** бижээн. Орус дыл өөренир бөлгүмде 11 тыва кижи өөренип турар, башкызы эш Тырышкина, тыва дыл өөренир бөлгүмде 16 орус эштер өөренип турар, башкызы эш Биче. Бөлгүмнериниң кичээлдери неделяда 2 катап болуп турар, дыннакчылар сонуургалдыг өөренип турарлар.

Чоннуң негелдезин хандырар

Радио болза, иштикиде болгаш ну кылгаш 1951 чылда ийи бажыңга радиону киирип берген.

Бажыңнынга радио кииртип алыр дээш колхозчулар харылзаа конторазынга чагыгны киргеннер. Колхозчуларның дилеглери 1952—1953 чылдарда түннел чок болган.

Ажылчы чоннарның культурлуг амыдыралының болгаш харылзаазының база бир кол үүлү болур радио-биле Ленин аттыг көдээ ажылагый артелиниң колхозчуларын хандырар өй келген.

К. ДОРЖУКАЙ.

Хмельницкий катыргылааш, даянгыыжын чайбышаан, алгырган:

—Бистиң Переяславта колоколдар (коңгалар) өөрүнчүү-биле эьдип турлар, а Римде папа (лама) иезуит бурганнары-биле кады албыстаар чыгап тур»—деп, сөстерни романда чогаалчы бижээн.

Украин болгаш орус улустарның мөңге эп-найыралының темазынга өске-даа хөй-хөй украин чогаалчыларның чогаалдары тураскаатынган.

Украин чогаалчы Любомир Дмитерко «Кезээде кады» деп шиини чогаадып бижээн. 1657 чылда Богдан Хмельницкийниң өлгенинин сөөлүнде итали шажынчыларның чажыт агентизи Иван Быговский гетманның эрге-дужаалынче шургуурун оралдашкан. Оон оралдажыышкынын чамдык украин феодалдар деткип турганнар. Аңаа бөдүүн казактар болгаш тараачыннар шиитпирлии-биле удурланган, а демги Быговский чагыргадан дүжүр сывыртырган. Ынчаарда чөөн Украина Россия күрүнезиниң составынга хевээр арткан турган болза, 1772 чылда Днепрниң барын эриниң черлери база Россияга катап каттыштынган турар ийик.

Чогаалчылар Ванда Василевская, Александр Корнейчук оларның текстизинге Константин Данькевичиниң чогаадып тургускан «Богдан Хмельницкий» деп операзы совет уранчүүлге үнелиг салыышкын болган. 1951 чылдың чайынында ук чогаал «Правдага» шынгыы шүүгмүүлетиргени-биле оон авторлары болгаш Киевтиң Т. Г. Шевченко аттыг Ленин орденниг опера болгаш балет театры бо операның сюжеттиг база музыка-сценалыг композициязын дыка өскертип чаарткан. Хостуг «казак республика» деп Карл Маркстың адааны Запорожье Сечизин операда кончуг таарымчалыг көргүскен.

Ол операны чоокта чаа Украинаның элээн каш опера театрларынга көргүскенин хөй-ниити бедин-биле үнелээн. Оон сценалыг тургузулгазын акы-дуңмалышкы республикаларның театрларында база белеткеп турар. Гетман Хмельницкийни, полковниктер Иван Богун, Максим Кривонос оларны болгаш бөдүүн украин хереженин Варвараны, даштыкы эжелекчилерниң кажар айбызы Лизогубту операда таарымчалыы-биле илередип көргүскен. Операның композиторы массалыг көжелерни болгаш шиизиткен үзүндүлерни онза аян-биле илереткен.

Чогаалчы Петро Панч «Украина хөлзеп турган» деп романында XVII үүс чылдың ортаакы үезинде украин улустарның хосталга дээш демиселиниң дугайында чугаалап турар. Улустуң иштинден шылгарап үнгеш, даштыкы дошкуи дайзыннарга удур маадырлыг демиселге акы-дуңмалышкы орус улус-биле каттыжылгаже үүткүлге казактарны, тараачыннарны, хоорайжыларны боттарын долгандыр сырый каттыштырып шыдаан, Максим Кривонос, Иван Богун ышкаш удуртукчуларның овур-хевирин чогаалчы романда кайгамчык мергежилдии-биле чуруп көргүскени номчукчуга илдең.

«Межгорьениң романы» деп Ортаакы Азияның дугайында хөй катап парлатынып үнген чогаалдың автору—украин сураглыг чогаалчы Иван Ле тура-халчып турган украин улустуң база бир баштыңчызының дугайында «Наливайко» деп романны парлап үндүргеш, «Богдан Хмельницкий» деп чаа романын чоокта чаа бижип дооскан.

Төрээн чуртунуң өскерликчизи Мазепаның дайзыны чораан, украин сураглыг полковниктиң дугайында «Семен Палий» деп улуг тоожу чогаалды чогаалчы Юрий Мушкетник бижип үндүрген. Тоожуда болуушкун 1709 чылда, кажан Петр I хаанның армиязы украин казактарның киржилгези-биле швед хаан Карл XII-ниң шериглерин Полтава чаныңга чылча шапкан турган үеде болуп эртип турар.

Харьковтуң Ленин орденниг шии театры өлген украин чогаалчы Иван Кочерганың «Ярослав Мудрый» («Мерген Ярослав») деп кайгамчыктыг шиизин көргүскеш, Сталинчы шаңналдарның бирги чергезин алган. Киев Русизи XI үүс чылдарда-ла күүлүг күрүне болуп, оон культуразы Барыын Европа чуртарыныындан дыка бедик турган.

Бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү улустары Коммунистиг партияның кыйгырыы-биле контрреволюстуг дээрбечилерден болгаш буржуаз националистерден совет эрге-чагырганы камгалап ап шыдаан. Даштыкының халдакчыларынга, ак-гвардейжилерге, буржуаз националистиг идегеттерге удур бистиң Төрээн чуртувустуң найыралдыг улустарының дем-каттыжыышкынныг демиселиниң дугайын Александр Бойченконуң «Молодость» («Аныяк назын») деп кайгамчыктыг чогаалы төөгүп турар. В. И. Ленинниң кыйгырыын ёзугаар ажылчын аңгы 1921 чылда чурттуң ажыл-агыйын катап тургузарынче тараачыннарның калбак массазын бодунуң соо-биле эдертип турганын, аңаа хоорай, көдээниң аныяктары канчаар маадырлыы-биле ажылдап турганын, петлюржу, троцкисчи дайзыннарның катап тургузулгага шаптык ужураштырып турганын, оларның хайыра чокка сый шаптырганын ол чогаалда тодаргайы-биле чугаалаан.

Юрий Смоличиниң «Далай кырында хаяа» деп романында 1919—1920 чылдарда Украинаның мурнуу үүгүнче халдаашкынны дөгеп келген америк-англи-француз интервенцияга удур украин улустуң маадырлыг демиселин көргүскен.

Карпат дагларының украин сөөк улустары чех, словак, венгер ажылчы чоннар-биле кады немец фашистерге удур демисежип турганының дугайын Семен Скляренко «Карпаттар» деп бодунуң романында чугаалап турар. Ол ышкаш Леонид Смелянский, Оксана Иваненко олар Тарас Шевченконуң дугайында номну бижип үндүргеннер. База америк разведканың саттыныкчы чалчалары—буржуаз националистерни сойгалап илереткен килеңниг чогаалчылары Владимир Беляев, Михаил Рудницкий олар чогаадып тургусканнар.

Украинаның Совет чогаалчылар Эвилелиниң ном үндүрер чери украин черниң Россия-биле катап каттышканының 300 чыл оюнга уткуштур «Улуг найыралдың чыл демдеглели» деп улуг чыынды номну парлап үндүрген. Ол чыындыда украин шүлүкчүлериниң, драматургтарның, публицистериниң, прозаиктериниң үүс ажыг чогаалдары кирген.

Сталинчы шаңналдарның лауреаттары Павло Тычина, Максим Рыльский, Микола Бажан, Андрей Малышко, Владимир Сосюра, Микола Нагнибида, Платон Воронько ол ышкаш өске-даа элээн хөй шүлүкчүлер бо байырлалга боттарының шүлүктериниң чаа-чаа чыындыларыбиле ужуражып турарлар. Ол ышкаш «Украин шүлүк чогаалының аналогиязы» деп ийи томнуг номну парлап үндүрери-биле белеткээн.

УССР-ниң эртемнер Академиязының Т. Г. Шевченко аттыг литература институту 30 чыгам парлаар ама хемчээлдиг «Украинаның совет литературазы (төөгү очерки)» деп улуг номну парлалгага белеткеп кылган. Украин литература ажылдакчыларының коллективинге боттуг дузаламчыны Москвада М. Горький аттыг делегей литературазының институту болгаш Белорус ССР-ниң эртемнер Академиязының литература, уран-үүл институту чедирген.

Кайгамчыктыг байырлалга украин композиторлар элээн каш музыка чогаалдарын тураскаадып турар. Сталинчы шаңналдарның лауреады Андрей Штагоренко шүлүкчү Иван Неходаның сөзүнге бижитинген «Коммунистиг партияга алдар» деп музыка шүлүглелин чоокта чаа доосканн. ССРЭ-ниң улустуң артизи, Сталинчы шаңналдың лауреады Лев Ревуцкий байырлалдың музыкаын чогааткан. Львовта композитор Микола Колесса «Переяслав Радазының дугайында» ниити ырының музыказын бижээн.

Ам бүгү республикада эртип турар бот-тывынгыр уран-үүлдер көрүлдезиниң үүс муң чыгам киржикчилериниң репертуарында Украинаның Россия-биле катап каттышканының, ССРЭ-ниң бүгү улустарының акы-дуңмалышкы найыралының дугайында хөй-хөй чогаалдар бар. Акы-дуңмалышкы республикаларның хөй-хөй шүлүкчүлериниң шүлүктери, ол ышкаш улустуң ырлары украин дылче очулдуртунган. Оларны хөй-хөй украин клубтарда чон номчуп, ырлажып турар.

Совет Украинаның чурукчулары бо байырлалга холбаштыр хөй-хөй улуг чаагай чуруктарны, скульптураларны, өске-даа уран чурумалдарны белеткээн. Ол чуруктар республиканың XII уран-үүлдер делгелгезинге кирер. Сталинчы шаңналдарның лауреаттары Олейник, Бронский олар гетман Богдан Хмельницкийниң тураскаалын кылгаш, ону Киев облазының Переяслав-Хмельницк хоорайында аппарып тургускан. Муң-муң бот-тывыкчы чурукчулар, сиилиқчилер төөгүлүг байырлалга үнелиг белектерни кылгылаан.

Бо байырлалга уткуштур дыка хөй эртем ажылдары чогаатынып кылдынгылаан. «Украинаның Россия-биле катап каттышканының дугайында» документилерниң үш томнуг чыындызы парлатынып үнген. Ол улуг эртем документилериниң үндүрүлгезин УССР-ниң болгаш ССРЭ-ниң эртемнер Академиялары-ның төөгү институттары болгаш УССР-ниң Иштики херектер министерствозунуң архив эргелели күүсеткен. Ол чыындыда Украина-биле Россияның экономиктиг, политиктиг болгаш культурлуг харылзаалары-ның дугайында материалдар, Богдан Хмельницкийниң орустуң эргечагырга черлери-биле чагаа бижиктери, Переяслав Радазының бижик документилери бар. Ук чыынды Россияның, Украинаның, Белоруссияның, Литваның болгаш Польшаның XVII үүс чылдагы төөгүзүн ханызы-биле чырыдып турар.

УССР-ниң эртемнер Академиязының Киевте, Харьковта, Львовта, Одессада болгаш өске-даа хоорайларда ном үндүрүлге черлери төөгүнүң, политиканың, экономиканың, көдээ ажыл-агыйның, техниканың болгаш чечен-чогаалдың дыка хөй санныг брошюраларын, номнарын каш-каш муң тиражтарга парлап үндүргүлээн. Каш-каш он санныг эртем-шинчилел, өөредилге институттары эртем ажылдарының чыындыларын үндүргүлээн.

Совет Украинаның күш-ажылчы, тайбыңга ынакшылдыг улузу бодунуң черииниң Россия-биле катап каттышканының алдарлыг 300 чыл оюнга бүгү совет улус-биле кады өөрүшкүлүг ужуражыр. Украин совет культураның ажылдакчылары бүгү улустуң ол улуг өөрүшкүзүн чогаадыкчы ажылы-биле демдеглеп турар.

ЮРИЙ НАЗАРЕНКО.

УССР, Киев хоорай.

Кыдатта бүгү-ниити соңгулдалары

1953 чыл кыдат улустуң амыдыралына ийи улуг төөгүлүг болуушкуннар-биле демдеглетинген.

1953 чылда Кыдат Улус Республика бирги беш чыл планын боттандырарынче кирген. Ол-ла чылын Кыдатка улус демократиязының хөгжүлдезинге чаа, бедик чада болуп турар күрүне эрге-чагыргазының органнарынга бүгү-ниити соңгулдалары эгелээн.

• • •

Кыдат Улус Республиканың туруп келгениниң чылдарының дургузунда кыдат улус Коммунистиг партиязының башталгазы-биле улус-демократтыг күрүненің тургузуушкунунда улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Улустуң Төп чазааның шылгарангай национал политиказының ачызыбиле Кыдатта чурттап турар бүгү улустар чаңгыс-аай, акы-дуңма өгбүле болуп турар болгаш чаа амыдыралдың тургузуушкунунуң бүрүн эргелиг киржикчилери болуп турар. Херээженнериң дең эргезин бот быжыглаан. Эң чугула революсчу чаартылга — аграр реформазы доозулган. Феодал-помещиктериң черде хуу өнчүзүн узуткаан. Тараачын чонну феодалдыг мөлчүгделден хостаан.

Аграр реформазын 450 миллион кижи чурттакчылыг девискээрге чоруткан. Помещиктериң эзелеп турганы 47 миллион гектар черни чери чок болгаш эвээш черлиг тараачынларга берген. Тараачыннарны чыл бүрү феодалдарга 30 миллион тонна тараа төлээр чер хөлезининден хостаан.

Көдээниң ангы талазы-биле байдалы өскерилген. Ядыы ажыл-агыйларның саны тараачын ажыл-агыйларның ниити санының 10 хуузу чедир кызырылган, а ортумак ажыл-агыйларның саны 80 хуу чедир өскен. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң деннели 1950 чылда-ла дайын мурнунуң эң бедик деннелин ашкан. 1952 чылдың дүжүдү Кыдаттың бүгү төөгүзүнүң иштинде эң бедик болган.

Улусчу Кыдаттың Совет Эвилелибиле болгаш улус демократиязының чурттары-биле политиктиг болгаш экономиктиг кады ажылдажылгазы болза, хөй чылдың дайынга чуртуң үретирген экономиказын катап тургузарынга кыдат улуска дузалаан. 1952 чылдың төнчүзүнде үлетпүр бүдүрүлгезиниң деннели дайын мурнунуң деннелин четкен болгаш элээн хөй үүлдериң продукциязы оңу ашкан. 1953 чылда кыдат улус беш чыл планынга үндезилээш калбак национал тудуушкунче кирген. Ам Кыдатта 130 улуг тудугларны, ооң иштинде 75 заводтарны болгаш шахталарны тудуп, 9 демир оруктарны, күчүлүг электростанцияларын дерип чепсеглеп турар. Ажыл-агыйның күрүне сектору ам аар үлетпүрде 80 хуу, чиик үлетпүрде 50 хуу хире болуп турар.

Чуртту индустриализастаарынга аар үлетпүрнү хөгжүдери бирги беш чыл планының кол сорулгазы болур деп Кыдаттың Коммунистиг партиязы санап турар. Кара болгаш өңнүг металлургия, машина тудуушкуну, хөмүр, нефть, энергия болгаш камгалал үлетпүрү улуг хөгжүлделиг болур. Чаа-чаа үлетпүр төптери тургустунар. Чуртту индустриализастаар дугайында кыдат улустуң хөй чылдарда күзел-бодалы херек кырында боттанып турар.

Хөй ниити болгаш экономиктиг чаартылгаларның чорудулгазында улустуң демократтыг диктатуразы болгаш ооң үндезини — ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилели быжыккан. Калбак улус массалар күрүненің политиктиг амыдыралынга идепкейлиг киржил турар. Миллион-миллион кижилер улус төлээлекчилериниң конференцияларынга киришпишаан, күрүне эргелелиниң школазын эрткеннер. Бүгү чуртта конференцияларның төлээлериниң саны 13. 637 муң ажыг кижи болган.

Бүгү-ле черлерде бижик билбес чорукту узуткаары дээш шимчээшкин калбарган. Өөредилгениң бүгү хевирлеринде чүс миллион ажыг кижилер хаара туттунган.

Америк агрессияга удурланыышкынның болгаш Кореяга дузаламчы көргүзери дээш демиселге миллион-миллион ажылчы массаларың киржилгези кыдат улустуң политиктиг медерелин болгаш идепкейин улам бедиткен.

Ынчангаш Кыдатты улам ынай демократчыдарынга чогуур байдалдар тургустунган. Улустуң эрге-чагыргазының түр органнарын доктаамал органнар-биле солуп болур апарган.

Кыдат Улус Республиканы тургусканының соон дарый-ла күрүне эрге-чагыргазының дээди органының — улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының — эрге-хүлээлгезин бүгү-ниити соңгулдаларны чорударынга чедир Улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлели бодунга хүлээп алган. Ол болза, бүгү демократтыг партияларның киржилгези-биле улустуң күзел-соруун ёзугаар тургусунган. Чер-черге бүгү чадаларның улус төлээлекчилериниң хуралдарының эрге-хүлээлгелерин улус төлээлекчилериниң конференциязынга дааскан турган.

Улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң 1949 чылда хүлээп алдынган ниити программазында бижээни: «Кыдат Улус Республикада күрүне эрге-чагыргазы улустуу болур. Улустуң боттандырып турары күрүне эрге-чагыргазының органнары улус төлээлекчилериниң хуралдары болгаш бүгү чадаларның улус чазактары болур».

Маңаа холбаштыр 1953 чылдың январь 13-те улустуң Төп чазак чөвүлели бүгү-ниити соңгулдаларны чорудар дугайында шиитпирни хүлээп алган. Февральда улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралынга соңгулдалар дугайында саавырны чарлап үндүрген.

Ол шиитпирлерге үндезилээш чуртка улус төлээлекчилериниң чер-чер хуралдарынга бүгү-ниити соңгулдалар калбарган. Оларны улаштыр улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралынга соңгулдалар чорутунар, ол хуралга чаа Кыдаттың Конституциязын хүлээп алыр, чаа чазакты соңгуур болгаш 1953 чылдала боттандырып эгелээн бирги беш чыл планын бадылаар.

Эрги, революция мурнундагы Кыдатка «конституция»-даа, «соңгулдалар»-даа база туруп турган. Ынчалза-даа «соңгулдалар» дээш үүг бооп турганыл база «конституция» кымның эрге-ажыын илередип турганыл?

Бадылаар эргени үүгле 25 хар четкен кижилер эдилеп турган, сууржуң байдалы (соңгулдаларга киржир эргени алыр төлээде, бир черге 10 чылдан эвээш эвес чурттаары эргежок чугула турган), кошкул-хөренгизи, эртем билиги болгаш өскедаа хөй кызыгаарлаашкыннар бар турган. Ол бүгү болза, ажылчы чоннарны соңгулдаларга киржир аргадан казып турган.

Ам соңгулдалар дугайында хөйлу 500 миллион кыдат улуска улус төлээлекчилериниң хуралдарынга боттарының соңгутурганнарын чорудар эргени берип турар, ынчангаш чаалап алдынган демократтыг эргелерни херек кырынга боттандырар. Амгы бүгү-ниити соңгулдаларга национ-алы болгаш расазы, эр, хөрээжени, кылып турар ажылы, социал байдалы, шажын-чүдүлгези, эртеми, хөренги байдалы болгаш сууржуңу хамаанчокка 18 хар четкен Кыдаттың бүгү хамаатылары киржип турар. Ол болза, шупту соңгуур эргелиг болгаш соңгутурган турар, Кыдаттың төөгүзүнде бир дугаар соңгулдалар болур.

Чоннуң үүгле шоолуг эвес кезии: хоойлу ёзугаар бодунуң ангы байдалын ам-даа өскертпээн помещиктер, контрреволюстуг идеегтер болгаш суд талазы-биле эргезин казытканнар соңгулда эргелерин казыттырып турар.

Ынчанмыже Кыдатта ажылчын ангы мурнакчы рольду ойнап турар, а ооң саны ам дээрезинде хөй эвес болза-даа, ажылчыннарның төлээзи артык хөй болурун соңгулда хоойлузу көрүп турар. Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралынга көдээ черлеңниң 800 муң чурттакчы бүрүзүнден бир депутат болгаш чурттакчызы 500 муң кижи ажып турар үлетпүрлүг хоорайларның 100 муң чурттакчы бүрүзүнден бир депутат соңгуур.

Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралынга 1200 хире депутаттарга кандидаттар депшидер эргелиг.

1953 чылдың майдан эгелээн соңгулда кампаниязы бодунуң хемчээлиниң талазы-биле кангамчык улуг. Бүгү чуртта улус төлээлекчилериниң 280 муң волост, 2.037 уезд, 30 можу болгаш 153 хоорай хуралдарын соңгууру туруп турар. Соңгулда комиссияларының кежигүннериниң ниити саны ийи миллион хире кижи болуп турар.

Соңгулда кампаниязының амгы үе-чадазында Кыдаттың барык бүгү можуларында болгаш районнарында соңгукчуларны бүрүткеп доосказ, оларның даңзызын тургускан. Ооңбиле кады Кыдаттың төөгүзүнде бир дугаар-ла чоннуң чизе-даңзызын чорудуп турар.

Соңгулда кампаниязы массаларның бедик политиктиг медерелдиин болгаш идепкейлиин көргүзүп турар. Хөй санныг ажылчыннар, тараачыннар, интеллигенция агитас-массалыг ажылда киржип турар.

Шанхайның хоорай болгаш хоорай районнарының агитаторларның 700 ажыг тускай бөлүктерин тургускан. Кыдаттың металлургиязының эң улуг төвү—Аньшан хоорайда агитаторларның саны 3.000 кижи чедип турар, оларның чартыындан хөйү ажылчыннар.

Соңгулдалар чорутунган болгаш улус төлээлекчилериниң хуралдарын соңгаан черлерде улустуң демократтыг диктатуразының системазы улам быжыккан. Чон боттарының эң дээре оолдар, кыстарын депутаттарда соңгуп турар. Калбак улус массалар бир дугаар эзелчегде коммунистерге болгаш аныяктарның Чаа демократтыг эвилелиниң кежигүннеринге идегелин илередип турарлар. Сычуань можунуң 470 волостарында болгаш суурларында компартияның, аныяктарның Чаа демократтыг эвилелиниң кежигүннери улус төлээлекчилериниң хуралдарының бүгү соңгутурган депутаттарының 37 хуузу болуп турар.

Улус төлээлекчилериниң хуралдарының депутаттарында күш-ажылдың хөй-хөй шылгарангай кижилери соңгутурган. Чижээ, Фушунь хоорайның районнарының бирээзинде улус төлээлекчилериниң депутаттарында күш-ажылдың чээрби шылгарангай кижилери соңгутурган, оларның иштинде—бүгү чуртка билдингир күш-ажылдың шылгарангайлары Чжан Цзы-фу биле Чжэн Хуайшань олар бар.

Кыдаттың хөрээженнери чаа амыдыралдың тургузуушкунунга идепкейлиг киришпишаан, соңгулдаларга эң кадык киржилгелиг болуп турар. Хөрээженнер улус төлээлекчилериниң хуралдарының депутаттарында база хөйү-биле соңгутуруп турар.

Шанхай, Тяньцзин, Сиань болгаш өске-даа хоорайларның заводтарының коллективтери соңгулдаларга бүдүрүлге планнарын хуусаазының бетинде күүсеткеш ужуражып турарлар. Ажылчыннар продукцияны үүгле кончуг эки шынарлыг үндүрер дээш демисежип турар.

Улуг үлетпүр тудугларының тудугжулары планнарын хуусаа бетинде күүседип, заводтарның, электростанцияларның, шахталарның чаачаа корпустарын ажыглалга киирип турар. Кайгамчык күш-ажылчы көдүрлүүшкүн Кыдаттың көдээзин база хаара туткан.

Кайда-ла соңгулдалар эрткен болдуурында улустуң соңгутурганнары чаа амыдыралды тургузуп турар чоннуң чогаадыкчы идепкейин углавышаан, бүдүрүлгени көвүдедири дээш, хөрецгилерниң камналгазы дээш улус массаларның шимчээшкинин баштап турарлар.

Чоокта чаа Пекин хоорайның районнарының бирээзинге соңгулдалар эрткен. Бадылаашкынга соңгукчуларның дыка хөйү киришкен, оларның аразында ажылчыннар болгаш албан-хаакчыттар, улустуң Төп чазааның кежигүннери, өөреникчилер, садыгжылар, ус-тывышчылар болгаш өскелер-даа бар болган.

Чурттуң эң улуг хоорайларының бирээзи—Тяньцзиниң бүгү 414 соңгулда участоктарында улус төлээлекчилериниң соңгулдалары доозулган. Соңгулдаларга соңгукчуларның 95 хуу хирези киришкен. Чаа соңгуткан депутаттар болза, хоорай чонунуң эң дээре төлээлери болур.

«Цзефанжибао» солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Шанхайның хоорай районнарынга соңгулдалар болза, соңгутурган депутаттарның аразында херээженнер 26 хуу болуп турарын көргүскен.

Калбак демократияга үндезилээш чорудуп турар бүгү-ниити соңгулдалар улус демократтыг тургузугну улам-на быжыглап, Кыдатты улам-на күштүг болгаш күчүлүг улуг күрүне болдуруп турар.

А. СТЕРБАЛОВА.

Бразилияның Коммунистиг партиязының программазының төлевилели

МОНТЕВИДЕО. «Импренса популар» деп бразил солуннуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Бразилияның депшилгелиг солуннары Бразилияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң белеткээни ооң программазының төлевилели парлагылаан. Төлевилелди өөренип болгаш чугаалажып көргениниң сөөлүнде Коммунистиг партияның дөртку съездизинге киирер.

Программаның төлевилелинде Бразилияның амгы байдалының болгаш амгы бразил чазактың ангы талазы-биле шынар-байдалының тодаргай характеристиказын берип турар. Чуртта амгы байдал национал хосталгалыг революцияның түңнелинде тургустунган национал хосталганың демократтыг чазаа-биле өскертинген туруп болур деп программаның төлевилелинде чугаалап турар.

Бразилияның Коммунистиг партиязы национал хосталганың демократтыг чазаа Бразилияга экономиктиг болгаш социал структураның демократтыг дөмшилгелиг чаартылгаларын боттандырарын негеп турар деп чүвени төлевилелде айтып турар.

Даштыкы политиканын болгаш национал хамаарышпас чорукту камгалаарының талазы-биле национал эрге-ажыктарга хора чедирип турар Катышкан Штаттар-биле чардынган бүгү-ле дугуржулгалары болгаш керээлерни күш чок болдурарын; Бразилияда тергиндеп турар америк монополияларыы болуп турар бүгү-ле капиталдарны болгаш бүдүрүлгелерни хураарын; бүгү-ле америк шериг, «культура», экономика болгаш техника талазы-биле төлээ черлерин Бразилиядан үндүр сывырарын; бүгү чурттар-биле найыралды болгаш кады ажылдажылганы доктаадып турзарын; тайбыны камгалаарынга болгаш дайынның пропагандазын хоругдаарынга идиг болур хемчеглерни алырын программа негеп турар. Программаның төлевилели болза, национал экономиканы хөгжүдерин, ажылчы массаларның байдалын үндезини-биле экижидерин, аграр реформазын чорударын тараачыннарга бүгү талалыг дузаламчыны көргүзерин болгаш оон-даа өскелерни саналдап турар.

Оон ынайында «Импренса популар» солуннуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, партияның чиигине секретары Луис Карлос Престес Бразилияның Коммунистиг партиязының ТК-ның пленумунга «Бразилияның Коммунистиг партиязының программазының төлевилелиниң дугайында» илеткелди кылган. Престес бодунуң илеткелинге калбак чугаалажышкынга киирери-биле белеткетинген, партияның программазының төлевилелиниң тодаргай анализин берген. Программаның төлевилели Бразилияның Коммунистиг партиязының хөгжүлдезинге чаа-үе чаданы ажыдып турарын ол айыткан. Программаның төлевилели болза, америк империализмниң дарлалындан национал хосталганың оруун—«тайбыны, хлебти, черни, хосталганы болгаш чечектелип турар аас-кежиктиг амыдыралды чедип алырын болдуруп турар карачаңгыс шын орукту» бразил улуска айтып берип турар.

(СЭТА).

Грек төлээлериниң кежигүннери Совет Эвилелинге боттарының чораанынга холбаштыр

АФИНЫ. Москвага болгаш ССРЭ-ниң өске-даа хоорайларынга грек төлээлер чорааш, Афиныже ээп чана бергениниң сөөлүнде грек солуннарның хөй нуруузу Совет Эвилелиниң дугайында үүлдерни парлагылаан болгаш парлап үргүлчүлеп турар. Январь 1-ге чедир 150 ажыг үүлдерни болгаш очерктерни парлаан.

Төлээлериниң кежигүннериниң хөй нуруузу Совет Эвилелиниң дугайында херек кырында боттуг материалдарны хөйү-биле чыып алганнар. Ол материалдар болза, совет кижилериниң бүгү талалыг амыдыралын тодаргайы-биле чырылар арганы оларга берип турар. Чижээлээрге, профессор Касматис Совет Эвилелинде улус өөредилгезиниң талазыбиле чедиишкиннериниң дугайын грек номчукчуларга тодаргайы-биле чугаалап берген. «Совет Эвилелинде өөредилгениң системазы совет кижини тургузуп турар, ол система чаа салгакчының марксизмниң шынныынга бүзүрелин быжыктырган. Өөредилге талазы-биле түңнелдер кайгамчык чаагай».

Кижизидилгениң темазын журналист Коцаридас бодунуң үүлүнге билдингири-биле чырыткан: Совет Эвилелинде «бичии уруг дугайында човаашкын бирги черни эзлеп турар. Бис бичии уругларны чараш орунарынга удуп чыдырда-даа, пионер ордуларынга турда-даа, чуруп болгаш танцылап турда-даа көрдүвүс. Оларның өөредилгезинге, хөглээшкининге, чем-ажынга, эки идик-хевинге човаашкынны чер болганга үеним дүргүзүнде ажыл төлевилелинде бодунуң ажылын дооскан.

(СЭТА).

Юристерниң Бүгү-делегей конференциязының доозулганы

ВЕНА. Улустарның демократтыг эргелерин болгаш хосталгаларын камгалаар талазы-биле юристерниң Бүгү-делегей конференциязы бодунуң ажылын январь 7-ниң кежээзинде Венада дооскан.

Комиссия илеткелдериниң соонда сөөлгү пленарлыг хуралга юристерниң-демократтарның бүгү делегей ассоциациязының даргазы Д. Н. Притт конференцияның дөрт хүн иштиндеги ажылының түңнелдерин үндүрүп, чүве чугаалаан.

Приттиң чугаазының сөөлүнде бадылаашкыннарның хөй нуруузу-биле ниити резолюцияны хүлээп алган. Конституция болгаш хамааты эргелерни камгалаарын, профэвилелдериниң эргелерин камгалаарын болгаш чугаалажыышкыннарның аргазы-биле улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынга идиг бээрин, тайбың болгаш демократтыг хосталгалар дээш демисежирин ол резолюцияда бүгү делегейниң юристерин кыйгырып турар.

Конференция оон-биле бодунуң ажылын дооскан.

(СЭТА).

Араб чурттарының Эвилелиниң Чөвүлелиниң сессиязы

БЕЙРУТ. Январьның 9-та Каирде араб чурттарның Эвилелиниң Чөвүлелиниң сессиязы ажытынган. Ооң кежигүннеринде Египет, Ливия, Йемен, Сауд Аравиязы, Иордания, Ливан, Сирия болгаш Ирак кирип турар.

Парлалганың дыңнадыгларын ёзугаар араб чурттарга, сессияның хүн айтыгларында 78 айтыыглар кирген. Ооң иштинде Англия араб чурттарга хамаарыштыр бодунуң өжээнешкек чоруун өскерткижеге чедир Англияга хамаарыштыр экономика талазы-биле бойкот чардаарының дугайында айтыыг. Йеменниң чазаа «Мурнуу Аравияда Англияның агрессиязының дугайында» айтыыгны чугаалажыын саналдаан. Араб чурттарның федерациязын тургузарының планын сессияга чугаалажыын Ирак киирген. Иорданияны Израиль-биле таибың дугайында шуут чугаалажыышкыннарны эгелезин деп албадаар сорулга-биле Иорданияга таварыштырып турар айтыг болгаш өске-даа айтыыглар хүн айтыында туруп турар.

Январьның 10-да араб чурттарның Эвилелиниң политиктиг комитединиң болгаш араб күрүнелериниң камгалалының Катышкан чөвүлелиниң сессиялары база ажытынган. Январьның 9-та араб чурттарның шериг айтыыгларының талазы-биле эвилелиниң чиигине секретарының дузалакчызынга бадылатырган, Египеттиң армиязының кол штабының начальниги генерал Мухаммед Ибрагимниң медеглелин ёзугаар алырга, камгалалдың Катышкан чөвүлелиниң кол сорулгазы «шериг белеткелиниң чаңгыс-аай системазын чогаадып кылыры болгаш араб чурттарның армияларының оок-чемзин бир-аай хевирлиг болдурары болур турар».

(СЭТА).

Аденауэр Германияның компартиязын хоругдаарын белеткеп турар

ВЕНА. Австрияның «Дер Абенд» солун Бонндан алдынган дараазындагы медеглелди парлаан:

Германияның Коммунистиг партиязыны удур суд чорудулгазының белеткелиниң дуганыда Аденауэр болгаш иштики херектер министри Шредер америк дээди комиссар Конэнт-биле чоокта чаа чугаалажыышкыннар кылганнар. Коммунистиг партияны хоругдаарынга чылдак кылдыр ажыглаар эргежок чугула материалдар дээди судтуң бодалоналы-биле алырга, амдыызында чок болуп турарын Конэнттиге дыңнаткан.

АКШ-тың күрүне департаментизи коммунистиг партияны хоругдаар чорук Барыын Германияны катап чепсеглээринге чугула үүл деп санап турарын америк дээди комиссар Аденауэрге айыткан. Коммунистиг партияның чамдык удуртукчуларынга удур элээн хөй кезеңче херектериниң чорудулгаларын чорудары ажыктыг болуп турар болгаш ооңбиле кады компартияны хоругдаарынче белеткелди күштелдирери чугула дээрзиниң дугайында бодалын Конэнт илереткен. Коммунистиг партияның удуртукчу ажылдакчыларының парламент талазы-биле дээп болбас эргезин казыыр болгаш оларга удур суд чорудулгаларын организастаарын дүргедедир сорулга-биле иштики херектер министерствозу хемчеглерни алыр апаарын Шредер медеглээн.

(СЭТА).

Дайынның болгаш аштың бюджеди

ШАНХАЙ. Ябон радионуң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, 1954 сан-хөө чылында Японияның бюджединиң төлевилели 994 миллиард 398 миллион иен хемчээлге чогаатынган. Чаа бюджетте кадык камгалалының, чер ажылының база ыяш ажылының, даштыкы садыгның болгаш үлетпүрүнүң министерстволарын акшаландырарын айтып турар, ынчалза-даа ооң-биле кады национ-алдың айыл чок чоруунуң корпузу деп аддар корпустуң хереглелдеринге акшаландырыышкыннарны 1953 сан-хөө чылынга дөмейлээрге, 36 миллиард 200 миллион иен түнге көвүдедирин база көрүп турар. 1953 чылдың бюджеди-биле дөмейлээрге, социал хандырылгага акшаландырыышкынны 13,5 миллиард иенге кызырган. Аъш-чем продуктуларының бүдүрүлгезинге акшаландырыышкыны болгаш ристи импорттаарын база кызырган.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаа киллистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтериянның—3—65.

ТС—01520 Культура эргелелиниң типографиязы